

2-казус

Комила ўзининг ичкиликбоз эрини йўқотиш учун уни захарламоқчи бўлади. Шу мақсадда у ичига ўлдирадиган дозада захар солиб, иккита котлет тайёрлади. Кечки овқат пайтида Комила захарланган котлетларни эрининг олдига қўйди. Аммо эри дўстиникида овқатланганини айтиб, котлетларни емади.

Терговчи Комиланинг ҳаракатини ЖКнинг 25, 97-моддаси 1-қисми билан квалификация қилди. Ҳимоячи эса Комила 26-моддага асосан жиноий жавобгарликка тортилмаслиги керак, чунки у эрини котлетларни ейишга мажбурламаган, дейди.

Бўлиб ўтган воқеани ўрганинг, қилмишни юридик таҳлил этинг (объект, объектив томон, субъект ва субъектив томонларини аниқланг).

Жиноят кодекси ҳамда тегишли Олий суд Пленуми қарорига асосланиб, терговчи, адвокат ҳамда суд томонидан қилмишга берилган ҳуқуқий баҳоларнинг ҳар бирини муҳокама қилинг ва унга нисбатан ўз фикрингизни баён этинг.

Javob:

Demak birinchi bo'lib tergovchining xarakatlarini ko'rib chiqamiz.

Tergovchi Komilani O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksining 25, 97-moddasi 1- qismi bilan kvalifaktsiya qilgan.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksining 25-moddasi Jinoyatga tayyorgarlik ko'rish va jinoyat sodir etishga suiqasd qilish

Shaxsning qasddan qilinadigan jinoyatni sodir etish yoki yashirish uchun shart-sharoit yaratuvchi qilmishi o'ziga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra sodir etilishi boshlangunga qadar to'xtatilgan bo'lsa, bunday qilmish jinoyatga tayyorgarlik ko'rish deb topiladi.

Qasddan sodir etiladigan jinoyat boshlanib, shaxsga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra oxiriga yetkazilmagan bo'lsa, jinoyat sodir etishga suiqasd deb topiladi.

Jinoyatga tayyorgarlik ko'rganlik va jinoyat sodir etishga suiqasd qilganlik uchun javobgarlik ham ushbu Kodeks Maxsus qismining tamom bo'lgan jinoyat uchun javobgarlikni belgilovchi moddasiga muvofiq hal qilinadi.

Bu moddada ayon bo'lib turibdiki Komila qasddan jinoyat boshlagan va Komilaga bog'liq bo'lmagan xarakatlarga ko'ra oxiriga yetkazilmaganligi uchun jinoyat sodir etishga suiqasd dep topiladi.

Shuni e'tiborda tutish lozimki, qasddan odam o'ldirish jinoyati ham to'g'ri, ham egri qasd bilan sodir etilishi mumkin. Qasddan odam o'ldirish jinoyatini sodir etayotganda aybdor jabrlanuvchini hayotdan mahrum etish qasdi bilan harakat qiladi, qilmishining ijtimoiy xavfli oqibatlariga ko'zi yetadi, o'lim yuz berishini istaydi (to'g'ri qasd) yoki bunga ongli ravishda yo'l qo'yadi (egri qasd).

Qasddan odam o'ldirishga suiqasd qilish faqat to'g'ri qasd bilan sodir etilishi mumkin, chunki, bunda aybdor o'z qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatini anglagan, jabrlanuvchining o'limiga ko'zi yetgan va uning o'limini istagan bo'ladi, biroq o'lim aybdorga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra (jabrdiydaning faol qarshiligi, boshqa shaxslarning aralashuvi, jabrlanuvchiga o'z vaqtida tibbiy yordam ko'rsatilganligi va h.k tufayli) yuz bermaydi.¹

Shu sababli, aybdorning jabrlanuvchini hayotdan mahrum etish niyatida harakat qilgan-qilmaganligini, o'lim yuz berishini istagan-istamaganligini va qanday holatlar istalgan natija yuz berishiga to'sqinlik qilganligini aniqlash zarur.

Endi Jinoyat Kodeksining 97-moddasiga to'xtaladigon bo'lsak bu modda Qasddan odam o'ldirish deb nomlanadi.

Qasddan odam o'ldirish —

o'n yildan o'n besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Javobgarlikni og'irlashtiradigan holatlarda qasddan odam o'ldirish, ya'ni:

a) ikki yoki undan ortiq shaxsni;

¹ O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi 13-sonli "Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi qarori

- b) homiladorligi aybdorga ayon bo'lgan ayolni;
- v) aybdorga ayon bo'lgan ojiz ahvoldagi shaxsni;
- g) o'z xizmat yoki fuqarolik burchini bajarishi munosabati bilan shaxsni yoki uning yaqin qarindoshlarini;
- d) boshqa shaxslarning hayoti uchun xavfli bo'lgan usulda;
- e) ommaviy tartibsizliklar jarayonida;
- j) o'ta shafqatsizlik bilan;
- z) nomusga tegish yoki jinsiy ehtiyojni zo'rlik ishlatib g'ayritabiiy usulda qondirish bilan bog'liq holda;
- i) tamagirlik niyatida;
- k) milliy yoki irqiy adovat zamirida;
- l) bezorilik oqibatida;
- m) diniy taassublar zamirida;
- n) kishi a'zolarini kesib olib, boshqa kishiga ko'chirish (transplantat) yoki murdaning qismlaridan foydalanish maqsadida;
- o) boshqa biror jinoyatni yashirish yoki uning sodir etilishini osonlashtirish maqsadida;
- p) bir guruh shaxslar yoki uyushgan guruh a'zosi tomonidan yoxud o'sha guruh manfaatlarini ko'zlagan holda;
- r) takroran yoki xavfli retsidivist tomonidan;
- s) o'ta xavfli retsidivist tomonidan qasddan odam o'ldirilishi

Bu yerda tergovchi Komilani Jinoyat Kodeksining 97-moddasi 1-bandi bilan klatifikatsiya qilgan. Chunki ushbu moddaning boshqa band va qismlari Komilaning bu suiqasdiga tushmas edi.

Ximoyachi Komilani Jinoyat Kodeksining 26-modda. Jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish

Shaxs jinoyatga tayyorgarlik ko'rish harakatlarini yoki jinoyat sodir etishga bevosita qaratilgan harakatlarni oxiriga yetkazish mumkinligini anglagan holda to'xtatsa, shuningdek jinoiy oqibat kelib chiqishi mumkinligini anglagan holda,

shunday oqibat kelib chiqishining oldini olsa, jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish deb topiladi.

Jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish javobgarlikni istisno qiladi.

Jinoyatni oxiriga yetkazishdan ixtiyoriy qaytgan shaxs, agar amalda sodir etgan qilmishida boshqa jinoyat tarkibining barcha alomatlari bo'lsa, ushbu Kodeks bo'yicha javobgarlikka tortiladi deb jinoiy javobgarlikka tortilmasligi kerak degan. Lekin bu yerda Komilaning xarakatlari bu moddaga to'g'ri kelmaydi chunki Komila qilayotgan ishidan qaytgani yo'q deb xisoblayman.

Ob'ektiv va sub'ektiv elementlarga zaruriy va fakultativ belgilar xosdir. Jinoyat tarkibi belgilari o'zaro bir-biri bilan bog'liq. Agar qilmishda bitta belgi bo'lmasa ham, jinoiy javobgarlik uchun asos bo'lmaydi.²

Jinoyat tarkibi belgilari quyidagilar:

- jinoyat ob'ekti;
- jinoyatning ob'ektiv tomoni;
- jinoyat sub'ekti;
- jinoyatning sub'ektiv tomoni.

Har bir jinoyat tarkibida elementlarni tashkil etuvchi belgilar mavjud bo'lib, ular muayyan jinoyat tarkibiga xosdir.

Jinoyat ob'ekti – jinoiy tajovuz qaratilgan va ana shu tajovuz orqali unga zarar yetkazilishi mumkin bo'lgan ijtimoiy munosabatdir. Jinoyat ob'ekti har bir jinoyat tarkibining zaruriy elementi hisoblanadi. Jinoyat har bir jinoyat qonuni bilan qo'riqlanadigan ijtimoiy munosabatlarga, masalan, shaxsning hayoti, sog'lig'i, qadr-qimmatiga, davlat manfaatlariga, mulkchilik huquqini amalga oshirishga, odil sudlovni amalga oshirishga, xo'jalik yoki iqtisodiy faoliyat va boshqalarga ziyon yetkazadi.

Ushbu jinoyatda jinoyat ob'ekti shaxsning hayotiga qaratilgan.

Jinoyat tarkibi ob'ektiv tomonining fakul'tativ belgilari quyidagilar: jinoyat sodir qilish joyi, vaqti, holati, usuli, quroli va vositasi kabilardir. Ular

² Jinoyat huquqi kitobi M.H.Rustamboyev 2006-yil

nazariy jihatdan fakultativdir. Ammo amaliyotda ular jinoyatni, kvalifikatsiya qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Jinoyat ob'ektiv tomoni fakul'tativ belgilari muayyan jinoyat tarkibining zaruriy va zaruriy bo'lmagan belgilari bo'lishi mumkin.

Jinoyat sodir etilgan joy - bu jinoyat sodir qilingan chegaralangan hudud, joy, geografik nuqta bo'lib, ularga masalan, uy-joy, o'rmon, ombor va shu kabilar kirishi mumkin.

Jinoyat sodir qilish usuli - bu jinoyat sodir qilinayotganda aybdor tomonidan jinoyatni sodir qilishda ishlatiladigan aniq uslub va usullar birligidir. Boshqacha qilib aytganda, ijtimoiy xavfli qilmishning ob'ektiv tomonining fakul'tativ belgilardan biridir.

Jinoyat sodir qilish quroli va vositasi - moddiy dunyo ne'matlari bo'lib, ular yordamida shaxs jinoyat sodir qiladi. Jinoyat tarkibi ob'ektiv tomonining belgilari, xususan jinoyat sodir etish quroli va vositalaridan ko'pchilik hollarda jinoyat izini yashirish va jinoyatning sodir etilishini osonlashtirish uchun foydalanadilar. Shu bilan birgalikda sodir etilgan jinoyatning ijtimoiy xavflilik darajasini oshirishga olib keladi. Ularning birgalikda o'rganilishiga sabab esa ularning bir butunni tashkil etishidadir. Jinoyat sodir qilish quroli jinoyat sodir qilish vositalarining bir qismi deyiladi.

Sodir etilgan jinoyatning ijtimoiy xavfliligini aniqlashda muayyan jinoiy xatti-harakatni sodir etishdagi barcha holatlar (ayb shakli, jinoyatni sodir etish usuli, sababi, vaziyati va bosqichi, kelib chiqqan oqibatning og'irligi, jinoyat ishtirokchilaridan har birining ishtiroki darajasi va xususiyati va hokazo) majmuiga asoslanmoq kerak. Sudlanuvchining shaxsi to'g'risidagi ma'lumotlar jazoning turi va miqdorini belgilashda muhim ahamiyatga egaligi tufayli, har tomonlama va to'la tekshirilmog'i lozim. Keyin esa, jinoyatning sodir etilish sabablari, holatlari, jabrlanuvchining hulq-atvori, jinoyatkorona maqsad oldindan o'ylanganligi yoxud to'satdan paydo bo'lganligi atroflicha baholanishi kerak.

Jinoyat tarkibining sub'ektiv tomoni - Jinoyat qonunida jinoyat deb belgilangan ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsning o'z qilmishiga bo'lgan

ruhiy munosabati. Jinoyat tarkibida sub'ektiv tomonning bo'lmashligi jinoiy javobgarlikni istisno qiladi. Jinoyatning sub'ektiv tomonini aniqlash to'g'ri aniqlash jinoiyatchi shaxsning ijtimoiy xavfliligi darajasini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, Jinoyat qonuni sub'ektiv tomonning eng muhim va zarur, jinoyatni kvalifikatsiya qilish hamda jazo tayinlash tomonlarini olgan. Shuning uchun, jinoyat tarkibi sub'ektiv tomoni to'g'risida so'z borganda, Jinoyat qonunida belgilangan aybdor shaxsning o'z qilmishi va oqibatlariga ruhiy munosabatini bildiruvchi belgilar yig'indisi tushuniladi. U faqatgina Jinoyat qonunida belgilangan ijtimoiy munosabatlarning eng umumiy va maxsus belgilarini ko'rsatadiki, bu tarkibning belgilari - asosiy kvalifikatsiya qilingan (ya'ni og'irlashtiruvchi holatlari bilan), yengillashtirilgan (ya'ni yengillashtiruvchi holatlari bilan) ga ajratiladi.

Jinoyat qonunida belgilanishicha, aybdorning o'z qilmishiga ruhiy munosabati bo'lmish jinoyat tarkibi sub'ektiv tomoni quyidagi belgilar: ayb, motiv va maqsaddan iborat.³

Ayb – har qanday jinoyatning sub'ektiv tomonining zaruriy belgisidir.

Motiv va maqsad - sub'ektiv tomonning fakul'tativ belgisi, ya'ni ular doim ham birga kelavermaydi. Jinoyat kodeksi Maxsus qismi moddasi dispozitsiyasida belgilangan bo'lsa yoki muayyan jinoyatning tabiatidan kelib chiqib, buning mavjudligi uchun zarur shart-sharoit bo'lsa, ular zaruriy belgi hisoblanadi. Jinoyatning motivi va maqsadi jinoyat sub'ektiv tomonining mustaqil fakul'tativ belgilari hisoblanadi. Jinoyat motivi va maqsadi jinoyatni to'g'ri kvalifikatsiya qilishda, jinoyatni boshqa jinoyat tarkibidan farqlash va adolatli jazo tayinlashda muhim ahamiyatga ega. Demak quyidagilardan kelib chiqib bu jinoyat sodir etishga suiqasd qilishni obyekt, obyektiv tomoni, subyekt, subyektiv tomonlarini aniqlab chiqamiz.

Obyekt: Komilaning erini xayoti xisoblanadi .

Obyektiv tomoni: Zaxarli modda qo'shilgan katlet tayyorlab eriga yeyishiga imkon yaratgani.

³ Jinoyat huquqi maxsus qisim Sh.T. Ikramov

Subyekt: Komila hisoblanadi.

Subyektiv tomoni: Komila erini qasddan o'ldirishga suiqaasd qilishi hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytamanki bu xolat yani Komilaning ishi yuzasidan tergovchi to'g'ri kvalifaktsiya qilgan. Chunki tergovchi Komilani O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksining 25-moddasi ya'ni

Jinoyatga tayyorgarlik ko'rish va jinoyat sodir etishga suiqaasd qilish

Shaxsning qasddan qilinadigan jinoyatni sodir etish yoki yashirish uchun shart-sharoit yaratuvchi qilmishi o'ziga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra sodir etilishi boshlangunga qadar to'xtatilgan bo'lsa, bunday qilmish jinoyatga tayyorgarlik ko'rish deb topiladi.

Qasddan sodir etiladigan jinoyat boshlanib, shaxsga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra oxiriga yetkazilmagan bo'lsa, jinoyat sodir etishga suiqaasd deb topiladi.⁴

Jinoyatga tayyorgarlik ko'rganlik va jinoyat sodir etishga suiqaasd qilganlik uchun javobgarlik ham ushbu Kodeks Maxsus qismining tamom bo'lgan jinoyat uchun javobgarlikni belgilovchi moddasiga muvofiq hal qilinadi. Bu modda orqali Komila katletga qo'shgan zaharli moddasi va uni eriga yedirishga uringani jinoyat sodir etishga suiqaasd deb baholangan va 97-moddaning 1-bandi

Qasddan odam o'ldirish —

o'n yildan o'n besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.
bilan kvalifikatsiya qilingan.

⁴ O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi 26-moddasi

Ximoyachi esa bu vaziyatda Komilani qilgan suiqasdini oqlashga uringan va O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksining 26-moddasi Jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish

Shaxs jinoyatga tayyorgarlik ko'rish harakatlarini yoki jinoyat sodir etishga bevosita qaratilgan harakatlarni oxiriga yetkazish mumkinligini anglagan holda to'xtatsa, shuningdek jinoiy oqibat kelib chiqishi mumkinligini anglagan holda, shunday oqibat kelib chiqishining oldini olsa, jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish deb topiladi.

Jinoyat sodir etishdan ixtiyoriy qaytish javobgarlikni istisno qiladi deb baholagan. Ko'rinib turibdiki bu vaziyatda tergovchi to'g'ri ish olib brogan deb xisoblayman.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenum qarori
3. Jinoyat huquqi kitobi M.H.Rustamboyev 2006-yil
4. Jinoyat huquqi maxsus qisim Sh.T. Ikramov
5. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Prosessual Kodeksi
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi 13-sonli "Qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi qarori

Foydalanilgan veb saytlar:

1. www.lex.uz
2. www.norma.uz